GENERALINIO ADVOKATO NIILO JÄÄSKINEN IŠVADA, pateikta 2010 m. gruodžio 16 d.[1]

I — Įžanga

1. Teisingumo Teismo gautas prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas nagrinėjant lenkų kilmės [2] Lietuvos pilietės Malgožatos Runevič-Vardyn ir jos vyro, Lenkijos piliečio, Łukasz Paweł Wardyn bei Vilniaus miesto (Lietuva) savivaldybės administracijos Teisės departamento Civilinės metrikacijos skyriaus ginčą dėl pastarojo atsisakymo pakeisti suinteresuotųjų asmenų vardus ir pavardes, įrašytus šio skyriaus jiems išduotuose gimimo ir santuokos liudijimuose.

2. Taikytinuose Lietuvos teisės aktuose numatyta, kad civilinės būklės aktų įrašuose fizinių asmenų vardai ir pavardės turi būti perrašomi [3] laikantis oficialiosios valstybinės kalbos rašybos taisyklių. Tai reiškia, kad leidžiama naudoti tik lotyniškus rašmenis, nenaudojant kitose kalbose vartojamų diakritinių ženklų [4], ligatūrų [5], ar bet kurių kitų lotynų abėcėlės rašmenų rašybos modifikacijų, kurių nėra lietuvių kalboje.

3. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs Vilniaus miesto 1-as apylinkės teismas

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — M. Runevič-Vardyn save priskiria Lietuvos lenkų bendruomenei, sudarančiai apie 7% šalies gyventojų ir gyvenančiai daugiausia Vilniaus mieste ir regione. Jos tėvai yra lenkų kilmės ir ji pateikė dokumentus apie kelias ankstesnes kartas, patvirtinančius stiprius kultūrinius, kalbinius ir emocinius ryšius su Vilniaus krašto lenkų kilmės gyventojais.

3 — Nagrinėjama byla susijusi su lotynų abėcėlės rašmenimis užrašytų vardų ir pavardžių perrašymu, o ne su kitų dviejų oficialiosiose Europos Sąjungos kalbose vartojamų abėcėlių – kirilicos ir graikų – transliteracija. Šiuo klausimu žr. 1993 m. kovo 30 d. Sprendimą *Konstantinidis* (C-168/91, Rink. p. I-1191).

4 — Diakritinis ženklas yra grafinis elementas, kuris naudojamas daugelyje lotynų abėcėlę turinčių kalbų ir gali būti rašomas virš raidės, po raide, šalia ar skersai jos, dėl ko keičiasi tarimas ar net atsiranda papildoma raidė. Pavyzdžiui, vokiečių kalboje trema „¨“, dar vadinama umliautu, kuri rašoma virš raidės a, rodo pasikeitusį šios raidės tarimą, o suomių kalboje „Ä“ yra atskira raidė.

5 — Ligatūra yra dviejų grafemų sujungimas, siekiant iš jų sudaryti vieną naują, kuri laikoma atskiru rašmeniu arba ne (pavyzdžiui, „OE“ tampa „Œ“).

kelia klausimą, ar 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės [6], 2 straipsnio 2 dalies b punkto nuostatomis, kurios dar niekada nebuvo aiškinamos prejudicinėje byloje, arba EB 12 ir 18 straipsniais draudžiamas toks nacionalinis reglamentavimas.

4. Teisingumo Teismui jau buvo pateikti keli prejudiciniai klausimai dėl Europos Sąjungos piliečių civilinės būklės ir, konkrečiai kalbant, dėl jų pavardžių [7]. Savo naujausioje praktikoje jis pasirinko poziciją, pakankamai palankią fiziniams asmenims, ginčijantiems administracinę tvarką dėl pavardžių rašymo civilinės būklės aktų įrašuose. Nagrinėjamoje byloje Teisingumo Teismo iš esmės prašoma nuspręsti, ar tautinei mažumai priklausantis asmuo arba kitos valstybės narės pilietis gali remtis Sąjungos teise siekdamas priversti valstybės narės institucijas vartoti jo gimtąją kalbą, nors tai prieštarautų šioje valstybėje galiojantiems konstituciniams principams, ginantiems oficialiąją valstybės kalbą.

5. Iš šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad jame nurodytos problemos sukėlė karštas ir pagrindinės bylos šalių, ir suinteresuotųjų valstybių narių emocijas [8]. Iš tiesų nagrinėjamoje byloje atsispindi jautrūs istoriniai ir geopolitiniai aspektai. Tarpukario Europoje Vilniaus kraštas buvo sudėtingo politinio konflikto objektas, o šio krašto lenkų kilmės gyventojų likimas nuolat kėlė politinę įtampą tarp Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos – dviejų valstybių narių, kurias sieja ilga bendra istorija (1386–1918 m.) Lenkijos ir Lietuvos sąjungos bei Rusijos imperijos sudėtyje.

6. Vardai ir pavardės turi svarbią reikšmę tiek asmenims, tiek valstybėms. Asmeniui vardas ir jo rašyba gali būti esminis psichologinio,

6 — OL L 180, p. 22; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 20 sk., 1 t., p. 23

7 — Žr. minėtą Sprendimą *Konstantinidis*; 2003 m. spalio 2 d. Sprendimą *Garcia Avello* (C-148/02, Rink. p. I-11613) ir 2008 m. spalio 14 d. Sprendimą *Grunkin ir Paul* (C-353/06, Rink. p. I-7639). Kitos bylos susijusios su gimimo datos perrašymu darant civilinės būklės akto įrašą, pvz., byla, kurioje priimtas 1997 m. gruodžio 2 d. Sprendimas *Dafeki* (C-336/94, Rink. p. I-6761).

8 — Be kita ko, žr. 2010 m. spalio 23 d. britų žurnalo *The Economist* ir 2010 m. lapkričio 19 d. Suomijos dienraščio *Helsingin Sanomat straip*snius, kur Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos tarpusavio santykių pablogėjimas siejamas su lenkų kilmės vardų ir pavardžių perrašymu Lietuvos civilinės metrikacijos dokumentuose.

tautinio ar net pilietinio identiteto veiksnys [9]. Kaip šio reiškinio pavyzdį paminėčiau savanoriškus „užsienio“ kilmės pavardžių keitimus, masiškai vykusius Suomijoje XX a. pradžioje. Istoriškai daugiau ar mažiau stiprūs nacionalistiniai motyvai taip pat skatino priverstinius, o ne savanoriškus nacionalinių ar etninių mažumų pavardžių keitimus, vykusius keliose Europos šalyse, bei teisės aktus, įpareigojančius civilinės būklės aktų įrašuose rašyti vardus laikantis valstybinio pavyzdžio, nenaudojant užsienietiškų rašmenų. Šioje srityje turima laisvė įvairiose šalyse taip pat ribojama viešosios tvarkos sumetimais [10]. Įtampa tarp privačių asmenų ir valstybės interesų vardų ir pavardžių srityje pastebima Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje [11].

II — Teisinis pagrindas

A — *Tarptautinė teisė*

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

7. 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos minėtos konvencijos (toliau – EŽTK) 8 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

9 — Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino vardą „pagrindiniu asmens individualizavimo visuomenėje elementu“ (2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Losonci Rose ir Rose prieš Šveicariją*, ieškinys Nr. 664/06, § 51).

10 — Žr. U. Kangas „Ihmisen nimi [Asmens vardas]“, *Lakimiesliiton kustannus*, Helsinkis, 1991, p. 5, 6 ir p. 12.

11 — Nina Holst-Christensen pažymi, kad tokius sprendimus, kaip antai minėtas Sprendimas *Grunkin ir Paul*, galima laikyti erzinančiais valstybes nares, tačiau jais piliečiams suteikiama galimybė pasmerkti varžančias ar neproporcingas taisykles. Žr. N. Holst-Christensen „What's in a Name? – EU-retten som korrektionsfaktor i forhold til national navnelovgivning [Sąjungos teisė kaip korekcinis veiksnys nacionalinės teisės aktų dėl vardų atžvilgiu]“, *Familieret og engagement – Hilsener til Svend Danielelsen*, *Thomson Reuters Professional A/S*, Kopenhaga, 2009, p. 187–197.

2. TCBK konvencija Nr. 14 dėl pavardžių ir vardų nurodymo civilinės būklės aktų registruose

8. 1973 m. rugsėjo 13 d., koordinuojant Tarptautinei civilinės būklės komisijai, Berne pasirašyta Konvencija dėl pavardžių ir vardų nurodymo civilinės būklės aktų registruose (toliau – TCBK konvencija Nr. 14) įsigaliojo 1977 m. vasario 16 d. [12]

9. Pagal šios konvencijos 2 straipsnį:

„Jei vienos susitariančiosios valstybės institucija turi padaryti civilinės būklės akto įrašą registre ir tuo tikslu pateikiama civilinės būklės akto įrašo kopija ar išrašas arba kitas dokumentas, kuriame pavardės ir vardai įrašyti tais pačiais rašmenimis, kuriais turi būti padarytas įrašas, šios pavardės ir vardai perteikiami paraidžiui, nedarant pakeitimų ar vertimo.

Šiose pavardėse ir varduose esantys diakritiniai ženklai taip pat perteikiami, net jei jų nėra kalboje, kuria turi būti daromas įrašas.“

12 — TCBK konvencijos Nr. 14 šalys yra Belgijos Karalystė, Vokietijos Federacinė Respublika, Graikijos Respublika, Italijos Respublika, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, Nyderlandų Karalystė, Austrijos Respublika ir Turkijos Respublika. Nei Europos Sąjunga, nei valstybės narės, su kuriomis nagrinėjama byla tiesiogiai susijusi, t. y. Lietuvos Respublika ir Lenkijos Respublika, nėra saistomos šios konvencijos.

B — *Sąjungos teisė*

1. ES sutartis

10. ES sutarties 4 straipsnio 2 dalyje nurodyta:

„Sąjunga gerbia valstybių narių lygybę prieš Sutartis bei nacionalinį jų savitumą <...>“.

2. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

11. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [13] 7 straipsnis suformuluotas taip:

„Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas.“

13 — Paskelbta 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje (OL C 364, p. 1), iš dalies pakeista, suteikiant privalomąją teisinę galią, priimant Lisabonos sutartį (OL C 303, 2007, p. 1).

3. EB sutartis [14]

12. EB 12 straipsnio pirmoje pastraipoje nurodyta:

„Šios Sutarties taikymo srityje, nepažeidžiant joje esančių specialių nuostatų, draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės“.

13. EB 18 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje laikydamasis šioje Sutartyje ir jai įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų“.

4. Direktyva 2000/43

14. Direktyva 2000/43, priimta remiantis EB 13 straipsniu, susijusi su vienodo požiūrio principo asmenims, nepaisant jų rasės arba etninės kilmės, įgyvendinimu.

15. Šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta:

„Netiesioginė diskriminacija yra tada, kai dėl akivaizdžiai neutralių sąlygų, kriterijų ar praktikos tam tikros rasės ar etninės priklausomybės asmenys gali patekti tam tikru atžvilgiu į prastesnę padėtį nei kiti asmenys, nebent tas sąlygas, kriterijus ar praktiką objektyviai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama atitinkamomis ir būtinomis priemonėmis.“

16. Direktyvos 2000/43 3 straipsnyje apibrėžta jos taikymo sritis:

„1. Neviršijant Bendrijai suteiktų įgaliojimų, visiems asmenims tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje, įskaitant valstybines įstaigas, ši direktyva taikoma:

<…>

h) galimybei gauti visuomenei prieinamas prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei jų tiekimą.

2. Šioje direktyvoje neaptariamos dėl pilietybės taikomos skirtingos sąlygos ir ji nepažeidžia nuostatų ir sąlygų, taikomų trečiųjų šalių

14 — Prejudiciniuose klausimuose nurodyti EB 12 ir 18 straipsniai tapo SESV 18 ir 21 straipsniais. Tačiau kadangi nagrinėjama byla daugiausia susijusi su iki ESV sutarties įsigaliojimo galiojusios Lietuvos teisės nuostatų redakcijos taikymu, bus vadovaujamasi iki šios datos buvusia EB sutarties nuostatų numeracija.

piliečių ir asmenų be pilietybės atvykimui į valstybių narių teritoriją ir apsigyvenimui jose, nei kitų su tokių trečiųjų šalių piliečių ir asmenų be pilietybės teisiniu statusu susijusių sąlygų taikymo.“

C — *Lietuvos teisė*

1. Konstitucija

17. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 straipsnyje nustatyta, kad valstybinė kalba yra lietuvių kalba.

2. Civilinis kodeksas

18. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 2.20 straipsnio 1 dalyje skelbiama, kad „Kiekvienas fizinis asmuo turi teisę į vardą. Teisė į vardą apima teisę į pavardę, vardą (vardus) ir pseudonimą“.

19. Civilinio kodekso 3.31 straipsnyje nustatyta:

„Abu sutuoktiniai turi teisę pasilikti iki santuokos turėtą savo pavardę, pasirinkti kito sutuoktinio pavardę kaip bendrą pavardę arba pasirinkti dvigubą pavardę, kai prie savo pavardės prijungiama sutuoktinio pavardė.“

20. Civilinio kodekso 3.281 straipsnyje numatyta, kad civilinės būklės aktai registruojami, atkuriami, keičiami, papildomi ir ištaisomi, laikantis Civilinės metrikacijos taisyklių, kurias tvirtina teisingumo ministras.

21. Civilinio kodekso 3.282 straipsnyje nustatyta, kad „civilinės būklės aktų įrašai įrašomi lietuvių kalba. Vardas, pavardė ir vietovardžiai rašomi pagal lietuvių kalbos taisykles“.

3. Civilinės metrikacijos taisyklės

22. 2008 m. liepos 22 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-294 [15] patvirtintu Civilinės metrikacijos taisyklių 11 punkte nustatyta, kad civilinės būklės aktų įrašai daromi lietuvių kalba.

15 — Žin., 2008, Nr. 88-3541.

III — Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

23. 1977 m. kovo 20 d. Vilniuje gimusi Malgožata Runevič-Vardyn yra lenkų kilmės Lietuvos pilietė. Ji teigia, kad jos tėvai jai suteikė vardą „Małgorzata“ ir tėvo pavardę „Runiewicz“.

24. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad 1977 m. birželio 14 d. išduotame gimimo liudijime jos vardas ir pavardė buvo sulietuvinti ir nurodyti kaip „Malgožata Runevič“. Analogiškai vardas ir pavardė nurodyti 2003 m. rugsėjo 9 d. Vilniaus miesto Civilinės metrikacijos skyriaus išduotame naujame gimimo liudijime bei 2002 m. rugpjūčio 7 d. kompetentingos institucijos išduotame Lietuvos pase.

25. Tačiau iš pareiškėjos pagrindinėje byloje pastabų matyti, kad 1977 m. išduotame gimimo liudijime įrašai buvo daryti kirilicos rašmenimis [16], o vardas ir pavardė „Malgožata Runevič“ nurodyti tik 2003 m. išduotoje šio liudijimo redakcijoje bei 2002 m. gautame pase. Pareiškėja nurodo, kad jos prašymu minėtame pase nurodyta jos lenkų „tautybė“ [17]. Ji priduria, kad pagal Lenkijos teisę 2006 m. liepos 31 d. Varšuvos miesto (Lenkija) Civilinės metrikacijos tarnyba jai išdavė gimimo liudijimą, kuriame jos vardas ir pavardė nurodyti kaip „Małgorzata Runiewicz“.

26. Kurį laiką pareiškėja gyveno ir dirbo Lenkijoje, paskui 2007 m. liepos 7 d. Vilniuje sudarė santuoką su Lenkijos piliečiu Łukasz Paweł Wardyn. Vilniaus miesto Civilinės metrikacijos skyriaus išduotame santuokos liudijime „Łukasz Paweł Wardyn“ perrašyta didžiosiomis raidėmis kaip „LUKASZ PAWEL WARDYN“, t. y. naudojant lotynų abėcėlę be diakritinių ženklų, o jo sutuoktinės vardas ir pavardė nurodyti kaip „MALGOŽATA RUNEVIČ VARDYN“, t. y. tik lietuvių kalbos rašmenimis, tarp kurių nėra raidės „W“. Pareiškėjai pagrindinėje byloje teigia 2008 m. gavę lenkišką santuokos liudijimą, kur jų vardai ir

16 — Teisingumo Teismui perduotoje bylos medžiagoje yra sovietinės Lietuvos valdžios institucijų išduoto gimimo liudijimo originalo kopija. Joje įrašyta „Малгожата Михайловна Руневич“, o tai yra vaiko vardo, tėvavardžio su moteriškosios giminės priesaga ir tėvo pavardės lietuviško varianto tiesioginė transliteracija kirilicos rašmenimis. Minėtame liudijime skyrelyje „Национальность“, t. y. tautybė, dėl vaiko tėvo ir motinos atitinkamai nurodyta „Поляк“ ir „Полька“, t. y. lenkas ir lenkė.

17 — Tačiau posėdyje L. P. Wardyn pareiškė, kad jo sutuoktinė yra Lietuvos pilietė, ir patikslino, kad ji negali turėti dvigubos pilietybės.

pavardės įrašyti lenkiškai [18]. Šiuo metu pareiškėjai gyvena Belgijoje ir augina santuokoje gimusį vaiką.

27. 2007 m. rugpjūčio 16 d. pareiškėja pagrindinėje byloje kreipėsi į Vilniaus miesto Civilinės metrikacijos skyrių su prašymu, pirma, pakeisti jos vardą ir pavardę gimimo liudijime iš „Malgožata Runevič“ į „Małgorzata Runiewicz“ ir, antra, santuokos liudijime pakeisti jos vardą ir pavardę iš „Malgožata Runevič-Vardyn“ į.„ Małgorzata Runiewicz-Wardyn“.

28. 2007 m. rugsėjo 19 d. atsakymu minėtas skyrius pranešė M. Runevič-Vardyn, kad dėl galiojančio Lietuvos Respublikos teisinio reglamentavimo nėra galimybės pakeisti civilinės būklės aktų įrašus.

29. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad M. Runevič-Vardyn ir L. P. Wardyn kreipėsi į teismą su prašymu įpareigoti Vilniaus miesto Civilinės metrikacijos skyrių išduoti naują gimimo liudijimą ir naują santuokos liudijimą, atsižvelgiant į M. Runevič-Vardyn šiam skyriui pateiktus prašymus.

30. Manydamas negalįs aiškiai atsakyti į jo nagrinėjamoje byloje iškeltus Bendrijos teisės aiškinimo ir taikymo klausimus, Vilniaus miesto 1-as apylinkės teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar, atsižvelgiant į <...> Direktyvos 2000/43 <...> normas, šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies b punktas turėtų būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybėms narėms netiesiogiai diskriminuoti asmenis dėl jų etninės kilmės, nacionaliniame teisiniame reguliavime numatant, kad civilinės būklės aktuose asmenų vardai ir pavardės būtų rašomi tik valstybinės kalbos rašmenimis?

2. Ar, atsižvelgiant į <...> Direktyvos 2000/43 <...> normas, šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies b punktas turėtų būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybėms narėms netiesiogiai diskriminuoti asmenis dėl jų etninės kilmės, nacionaliniame teisiniame reguliavime numatant, kad

18 — Posėdyje Lenkijos vyriausybė nurodė, kad minėti gimimo ir santuokos liudijimai turėjo būti išduoti remiantis 1994 m. balandžio 26 d. pasirašyta Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos dvišale sutartimi, kurios 14 straipsnyje numatyta, jog Susitariančiosios Šalys pareiškia, kad asmenys, išvardyti 13 straipsnio 2 punkte, taip pat turi teisę vartoti savo vardus ir pavardes pagal tai, kaip jie skamba tautinės mažumos kalba. Ji patikslino, kad neatmestina galimybė, jog Lenkijos civilinės metrikacijos institucijos pareigūnas galėjo laikyti šią nuostatą tiesiogiai taikoma.

civilinės būklės aktuose kitos tautybės ar pilietybės asmenų vardai ir pavardės būtų rašomi lotynų kalbos rašmenimis, nenaudojant skirtingose kalbose vartojamų diakritinių ženklų, ligatūrų ir kitų lotyniškos abėcėlės raidžių modifikacijų?

ar pilietybės asmenų vardai ir pavardės būtų rašomi lotynų kalbos rašmenimis, nenaudojant skirtingose kalbose vartojamų diakritinių ženklų, ligatūrų ir kitų lotyniškos abėcėlės raidžių modifikacijų?“

3. Ar, atsižvelgiant į EB 18 straipsnio 1 dalį, numatančią, jog kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, bei 12 straipsnio pirmą pastraipą, draudžiančią diskriminaciją dėl pilietybės, šios nuostatos turėtų būti aiškinamos kaip draudžiančios valstybėms narėms nacionaliniame teisiniame reguliavime numatyti, kad civilinės būklės aktuose asmenų vardai ir pavardės būtų rašomi tik valstybinės kalbos rašmenimis?

31. Šioje byloje rašytines ir žodines pastabas pateikė M. Runevič-Vardyn ir L. P. Wardyn, Lietuvos, Estijos, Latvijos, Lenkijos vyriausybės bei Europos Komisija. Čekijos, Portugalijos ir Slovakijos vyriausybės pateikė tik rašytines pastabas.

IV — Vertinimas

4. Ar, atsižvelgiant į EB 18 straipsnio 1 dalį, numatančią jog kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, bei 12 straipsnio pirmą pastraipą, draudžiančią diskriminaciją dėl pilietybės, šios nuostatos turėtų būti aiškinamos kaip draudžiančios valstybėms narėms nacionaliniame teisiniame reguliavime numatyti, kad civilinės būklės aktuose kitos tautybės

A — *Dėl prejudicinių klausimų priimtinumo*

32. Lietuvos vyriausybė pareiškė prieštaravimą dėl dalies klausimų priimtinumo. Ji padarė

išvadą, kad Teisingumo Teismas akivaizdžiai neturės kompetencijos į juos atsakyti. Savo teiginiams pagrįsti ji nurodo dvi prieštaravimų kategorijas.

33. Dėl antrojo ir ketvirtojo prejudicinių klausimų minėta vyriausybė teigia, kad jie nepriimtini, nes neturi ryšio su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kiek tai susiję su L. P. Wardyn.

34. Dėl visų prejudicinių klausimų Lietuvos vyriausybė, palaikoma Čekijos vyriausybės, mano, kad jie nepriimtini tiek, kiek kalbama apie nacionalines taisykles, reglamentuojančias M. Runevič-Vardyn vardo ir mergautinės pavardės rašybą, nes šios rašybos taisyklės susijusios su išimtinai Lietuvos vidaus situacija, nesvarbia kitoms valstybėms narėms.

35. Dėl pirmojo prieštaravimo, susijusio su L. P. Wardyn procesine padėtimi, pažymiu, jog pagal teismo praktiką Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnio pirmoje pastraipoje vartojama sąvoka „bylos šalys“ reiškia tik asmenis, turinčius šį statusą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio nacionalinio teismo nagrinėjamoje byloje [19].

36. Dėl ryšio su bylos dalyku neturinčio ar hipotetinio prejudicinio klausimo priimtinumo primenu, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką [20] procese dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, gali geriausiai įvertinti, ar reikia pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad galėtų priimti savo sprendimą, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Todėl iš principo Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, kai pateikiami klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu.

37. Nagrinėjamoje byloje nacionalinis teismas savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodo, kad į jį bendrai kreipėsi M. Runevič-Vardyn ir Ł. P. Wardyn, kuriuos šis teismas vadina „pareiškėjais“. Kadangi L. P. Wardyn yra pagrindinės bylos šalis, jis yra ir Teisingumo Teismo nagrinėjamos bylos šalis. Taigi, kiek prejudiciniai klausimai susiję su juo, jie nėra nepriimtini, net jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam

19 — Visų pirma žr. 2003 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Gasser* (C-116/02, Rink. p. I-14693, 27 punktas).

20 — Visų pirma žr. 2005 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Mangold* (C-144/04, Rink. p. I-9981, 34 ir paskesni punktai), 2010 m. birželio 24 d. Sprendimą *Sorge* (C-98/09, Rink. p. I-5837, 24 punktas) ir 2010 m. spalio 12 d. Sprendimą *Rosenbladt* (C-45/09, Rink. p. I-9391, 32 punktas).

teismui pateikto pareiškimo dalykas susijęs tik su M. Runevič-Vardyn padėtimi.

B — *Dėl esmės*

38. Nacionalinis teismas manė, kad įtraukti į prejudicinius klausimus faktines ir teisines aplinkybes dėl L. P. Wardyn yra būtina, kad šis teismas galėtų priimti savo sprendimą, o kartu teisiškai pagrįsta. Iš minėtos teismo praktikos matyti, kad Teisingumo Tesimas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl prejudicinio klausimo, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos faktais arba dalyku, arba jeigu problema yra hipotetinė. Manau, taip nėra nagrinėjamoje byloje.

1. Pirminės pastabos

a) Dėl kompetencijos pasidalijimo

39. Dėl antrojo prieštaravimo, kad prejudicinių klausimų dalykas yra išimtinai vidinio pobūdžio, nes jie susiję su M. Runevič-Vardyn vardu ir mergautine pavarde, primenu, kad pagal Teisingumo Teismo praktiką [21] šią problemą reikia kelti ne pareiškiant prieštaravimą dėl priimtinumo, o nagrinėjant bylą iš esmės, ir tai bus nagrinėjama toliau.

41. Sąjungos teisė nepažeidžia valstybių narių kompetencijos nustatyti vardų ir pavardžių nurodymo civilinės būklės aktų įrašuose tvarką [22]. Nesant civilinės metrikacijos sąvokos suderinimo Sąjungos mastu [23] kiekviena valstybė narė savo teisės aktuose turi nustatyti pavardžių suteikimo, keitimo ar perrašymo atitinkamuose registruose sąlygas.

40. Dėl to, kas išdėstyta, reikia atsakyti į visus prejudicinius klausimus, įskaitant jų aspektą, susijusį su M. Runevič-Vardyn civiline būkle iki santuokos.

21 — 2000 m. sausio 13 d. Sprendimas *TK-Heimdienst* (C-254/98, Rink. p. I-151, 14 ir 15 punktai).

22 — Visų pirma žr. 2007 m. balandžio 19 d. Sprendimą *Stamatelaki* (C-444/05, Rink. p. I-3185, 23 punktas). Dėl žymių skirtumų tarp su pavardėmis susijusių nacionalinių taisyklių ir dėl šią situaciją lemiančių veiksnių žr. minėto Sprendimo *Dafeki* 14 ir paskesnius punktus.

23 — Remiantis Prancūzijos Senato ataskaita dėl Tarptautinės civilinės būklės komisijos (Nr. 277, 2001–2002 m. planinis posėdis), „Civilinę metrikaciją galima apibrėžti kaip su asmenų ir šeimos sisutacija susijusių pagrindinių faktų, kaip antai gimimas, santuoka, vardas ir pavardė ar pilietybė, konstatavimo tvarką. Plačiąja prasme civilinės metrikacijos sąvoka vartojama žymėti viešąją instituciją, atsakingą už šiuos faktus patvirtinančių įrašų darymą, santuokų registravimą ir liudijimų, šeimos knygų ir kitų dokumentų išdavimą“. Tačiau nėra visoms valstybėms narėms bendro civilinės metrikacijos sąvokos apibrėžimo ir kai kuriose valstybėse nurodytoje citatoje vartojamoms dviem kategorijoms žymėti gali būti naudojami skirtingi terminai.

42. Vis dėlto įgyvendindamos savo kompetenciją valstybės narės turi laikytis Sąjungos teisės ir ypač, kiek tai susiję su nagrinėjama byla, nuostatų dėl nediskriminavimo, Europos Sąjungos pilietybės ar laisvo asmenų judėjimo [24].

b) Dėl pagrindinės bylos laiko aspektų

43. Kalbant apie M. Runevič-Vardyn gimimo liudijimą, kuris pirmiausia 1977 m. sovietinės Lietuvos valdžios institucijų buvo surašytas kirilicos rašmenimis [25], o vėliau, 2003 m., buvo išduota nauja jo redakcija lietuvių kalba, problemų gali kelti du laiko veiksniai. 1990 m. atkūrusi nepriklausomybę Lietuvos Respublika įstojo į Europos Sąjungą tik 2004 m. gegužės 1 d. Kartu M. Runevič-Vardyn pasinaudojo Sąjungos teisės suteiktomis prerogatyvomis, būtent su Sąjungos pilietybe susijusiomis judėjimo ir apsigyvenimo teisėmis, tik praėjus daugeliui metų po jos vardo ir pavardės įregistravimo.

44. Taigi kyla prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodytų Sąjungos teisės nuostatų taikymo laiko atžvilgiu klausimas, kuris nagrinėtinas dviem aspektais: bendruoju ir individualiuoju.

45. Pirmuoju aspektu galima priminti, kad preziumuojama, jog įstodama į Europos Sąjungą atitinkama valstybė narė į savo teisės sistemą integravo *acquis communautaire*, įtvirtintą, be kita ko, Direktyvoje 2000/43 ir EB sutartyje, kurios nurodytos nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, ir kad nuo įstojimo Lietuvos Respublika turėjo pati laikytis nurodytų normų ir užtikrinti, kad kiti subjektai jų laikosi. Tačiau, mano nuomone, iš šios užduoties neišplaukia pareiga atgaline data pakeisti administracinius aktus, buvusius iki atitinkamos valstybės tapimo Sąjungos nare ir susijusius su iki šios datos įvykusiais faktais.

46. Antruoju aspektu pažymėtina, kad M. Runevič-Vardyn tarptautinė padėtis, be abejonės, susidarė po jos tapatybės įtvirtinimo ginčijamu civilinės būklės akto įrašu, tačiau prašoma taikyti Sąjungos teisę, kad būtų padarytos šiai ir bet kuriai kitai esamai situacijai, kuriai taikoma ši teisė, svarbios išvados nuo nagrinėjamų nuostatų įsigaliojimo minėtoje valstybėje narėje momento.

47. Mano nuomone, pagal Sąjungos teisę negalima reikalauti atgaline data pakeisti iki stojimo į Sąjungą išduotą gimimo liudijimą.

24 — Visų pirma žr. minėtą Sprendimą *Garcia Avello* (25 punktas).

25 — Primenu, kad tuo metu Sovietų Sąjungos įvykdytą Baltijos šalių aneksiją *de facto* pripažino visos Europos valstybės.

Atvirkščiai, neatmestina galimybė, kad privačiam asmeniui gali būti suteikta teisė prašyti valstybės narės išduoti jam civilinės būklės akto įrašo liudijimą, patvirtinantį jo gimimo liudijime nurodytus duomenis, tačiau vartojant skirtingą jo vardo ir pavardės rašybą, o tai Lietuvos institucijos ir padarė M. Runevič-Vardyn atžvilgiu 2003 metais.

sutuoktiniai turi skirtingą pilietybę ir kiekvienas jų naudojosi teise laisvai judėti Sąjungos teritorijoje.

c) Dėl pagrindinės bylos tarptautinių aspektų

50. Dėl Direktyvos 2000/43 pažymėtina, kad ja įgyvendinamas diskriminacijos dėl rasinės ar etninės kilmės draudimo principas, įtvirtintas EB 13 straipsnio 1 dalyje. Šio principo taikymo sritį riboja ne atitinkamos situacijos vidinis pobūdis, o bendrąja prasme Bendrijai (ar Sąjungai) suteiktos kompetencijos ribos bei konkrečia prasme Direktyvos 2000/43 taikymo sritis, apibrėžta pačioje direktyvoje, turint omenyje, kad ji apima taip pat, mano nuomone, visiškai vidinio pobūdžio situacijas [26].

48. Lietuvos vyriausybė nurodo tam tikrų pagrindinės bylos aspektų ryšį tik su jos teritorija. Ji mano, kad M. Runevič-Vardyn prašymams pakeisti jos vardą ir pavardę gimimo liudijime Sąjungos teisė netaikoma, nes šis liudijimas išduotas Lietuvoje ir susijęs su Lietuvos piliete. Primenu, kad šis klausimas spręstinas nagrinėjant bylą iš esmės, o ne keliant prieštaravimą dėl priimtinumo.

51. EB 12 ir 18 straipsnių taikymas priklauso nuo to, ar situacija patenka į EB sutarties taikymo sritį. Kaip jau pažymėjau, klausimams dėl santuokos liudijimo aiškiai gali būti taikomos Sąjungos teisės nuostatos dėl pagrindinių laisvių. Dėl 2003 m. M. Runevič-Vardyn išduoto gimimo liudijimo primenu, kad ji nurodė nemažai praktinių sunkumų, su kuriais, jos teigimu, susidūrė Lenkijoje ir Belgijoje dėl

49. Kita vertus, kitų bylos aspektų, kaip antai dviejų pareiškėjų pagrindinėje byloje pavardžių nurodymas jų santuokos liudijime, ryšys su Sąjungos teise nekelia abejonių, nes abu

26 — Šiuo klausimu žr. J. Ringelheim „The Prohibition of Racial and Ethnic Discrimination in Access to Services under EU Law“, *European Anti-Discrimination Law Review*, 10-asis leidimas, 2010, p. 11, kur cituojama M. Bell „Anti-Discrimination Law and the European Union“, Oxford University Press, 2002, p. 137.

dabartinės jos pavardės skirtingos rašybos Lietuvoje ir Lenkijoje išduotuose civilinės būklės aktų įrašų liudijimuose, susijusiuose su jos šeima ir su ja pačia. Mano nuomone, Sąjungos piliečio, pasinaudojusio judėjimo laisve ir sudariusio santuoką su kitos valstybės narės piliečiu, situacijos, kiek ji susijusi su jo kilmės šalyje išduotais civilinės būklės aktų įrašų liudijimais, negalima pripažinti visiškai vidine, jei dėl šios šalies teisės aktų bendros sutuoktinių pavardės negalima užrašyti vienodai su abiem sutuoktiniais susijusiuose civilinės būklės aktų įrašų liudijimuose. Tokia situacija patenka į EB sutarties taikymo sritį.

52. Be abejo, tam tikri nagrinėjamos bylos elementai apsiriboja Lietuvos Respublikos teritorija. Vis dėlto, remiantis nusistovėjusia praktika, Teisingumo Teismas negali susilaikyti nuo sprendimo priėmimo atsižvelgdamas vien į šį argumentą [27]. Lemiamas kriterijus yra tai, ar prašomas išaiškinimas turi ryšį su pagrindine byla. Patebėtina, kad praktiškai M. Runevič-Vardyn gimimo liudijimo turinys gali tapti kitų dokumentų, pavyzdžiui, suinteresuotojo asmens paso ar santuokos liudijimo, kurie taip pat nagrinėjami šioje byloje, įrašų pagrindas. Taigi, nepaisant konkrečių faktų koncentracijos nacionalinėje teritorijoje, atsakymas į klausimus vis dėlto gali būti naudingas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

27 — Be kita ko, žr. 2003 m. gegužės 15 d. Sprendimą *Salzmann* (C-300/01, Rink. p. I-4899).

53. Dėl šios priežasties manau, kad Teisingumo Teismas turi atsakyti į jam pateiktus prejudicinius klausimus.

2. Dėl Direktyvos 2000/43 taikymo

54. Jei pagrindinėje byloje pateiktiems prašymams, kuriuose teigiama, kad yra netiesioginė diskriminacija dėl etninės kilmės [28], kaip apibrėžta Direktyvoje 2000/43, netaikomos šios direktyvos nuostatos, Teisingumo Teismas *ratione materiae* nekompetentingas atsakyti į nacionalinio teismo pateiktus pirmąjį ir antrąjį prejudicinius klausimus.

55. Didžioji dauguma pastabas pateikusių šalių mano, kad Direktyva 2000/43 netaikoma nagrinėjamoje byloje. Priešingai teigia tik

28 — 2005 m. gruodžio 13 d. Sprendime *Timichev prieš Rusiją* (ieškiniai Nr. 55762 ir 55974/00, *Recueil des arrêts et décisions*, 2005-XII, § 55) Europos Žmogaus Teisių Teismas nurodė, kad „etninės kilmės sąvoka grindžiama idėja dėl socialinių grupių su bendra tautybe, priklausymu genčiai, religija, kalba, kilme ir kultūrine bei tradicijų aplinka“. Taip pat žr. De Schutter „L'interdiction de discrimination dans le droit européen des droits de l'homme – Sa pertinence pour les directives communautaires relatives à l'égalité de traitement sur la base de la race et dans l'emploi“, pranešimas, paskelbtas koordinuojant Europos Komisijai, OPOCE, Liuksemburgas, 2005, ypač p. 7, 15, 38 ir 39.

pareiškėjai pagrindinėje byloje ir Portugalijos vyriausybė [29].

56. Pareiškėjai pagrindinėje byloje teigia, kad minėtos direktyvos taikymo *ratione materiae* sritis labai plati ir apima daugybę visuomeninio gyvenimo aspektų. Skirtingai nuo kitų direktyvų, kuriomis įgyvendinamas vienodo požiūrio principas, Direktyva 2000/43, kaip tai numatė teisės aktų leidėjas, neapsiriboja įdarbinimo ir profesinio mokymo sritimis [30].

57. Žinoma, skirtingai nuo 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus [31], Direktyvoje 2000/43 civilinės būklės klausimai aiškiai nepašalinami iš jos taikymo srities. Vis dėlto pasiūlyme, po kurio buvo priimta Direktyva 2000/43, patikslinama, kad ji taikoma joje nurodytoms sritims, tik neperžengiant EB sutartimi Bendrijai suteiktos kompetencijos ribų [32]. Minėtos direktyvos 3 straipsnyje primenama, kad ji priimta atsižvelgiant į šias ribas. Tačiau, kaip jau minėjau, vardų ir pavardžių nurodymas civilinės būklės aktų registruose nepatenka į Sąjungos kompetenciją.

58. Be to, Direktyvos 2000/43 3 straipsnio 1 dalis [33], kurioje išsamiai nustatyta direktyvos *ratione materiae* taikymo sritis, mano nuomone, neapima jokio elemento, artimo tokioms specifinėms sritims, kokios yra civilinė būklė ir su ja susijusių dokumentų rengimas. Tarp sričių, kuriose draudžiama diskriminacija dėl rasės ar etninės kilmės, minėtos dalies h punkte minima „galimybė gauti visuomenei prieinamas prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei jų tiekimą“. Tai vienintelė sritis, galinti turėti reikšmės nagrinėjamu atveju, nes kitos sritys susijusios su profesiniais, socialiniais ar mokymosi aspektais, neturinčiais nieko bendra su pagrindinės bylos dalyku. Beje, negalima teigti, kad vardų ir pavardžių rašybos civilinės būklės aktų įrašuose reglamentavimas tiesiogiai susijęs su sąvoka „paslauga“ šios direktyvos prasme [34].

29 — Ši vyriausybė nepareiškė aiškios nuomonės šiuo klausimu, tačiau nurodė tokių nacionalinės teisės aktų, kurie nagrinėjami pagrindinėje byloje, nesuderinamumą su Direktyva 2000/43.

30 — Pagal 1999 m. lapkričio 25 d. Pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės kilmės [COM(1999) 566 galutinis, p. 5] „būtina plati taikymo sritis siekiant ryžtingai prisidėti prie kovos prieš rasizmą ir ksenofobiją Europoje“. Taip pat žr. direktyvos 12 konstatuojamąją dalį.

31 — OL L 303, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79. Nurodytas šių dviejų direktyvų skirtumas dar labiau išryškėja dėl to, kad jos buvo priimtos tuo pačiu laikotarpiu ir remiantis tuo pačiu teisiniu pagrindu, t. y. EB 13 straipsniu.

32 — Direktyvos pasiūlymas [COM(1999) 566 galutinis, p. 7].

33 — Kaip nurodyta Direktyvos 2000/43 13 konstatuojamojoje dalyje, minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalimi iš jos taikymo srities pašalinama diskriminacija dėl pilietybės.

34 — Dėl šios sąvokos žr. minėto J. Ringelheim straipsnio p. 11 ir paskesnius.

59. Pareiškėjai pagrindinėje byloje teigia, kad jų situacija patenka į minėtų nuostatų taikymo sritį, nes norint pasinaudoti tam tikromis teisėmis bei gauti galimybę naudotis Direktyvos 2000/43 3 straipsnio 1 dalyje nurodytomis prekėmis ir paslaugomis būtina pateikti asmens tapatybės dokumentą ir įvairių rūšių dokumentus, pažymas ar diplomus.

60. Vis dėlto šie argumentai neįtikina. Šios direktyvos parengiamuosiuose dokumentuose [35] nurodyta, kad jos 3 straipsnio 1 dalies h punkte reikalaujama, jog „sprendimai“ dėl galimybės gauti prekes ir paslaugas ar dėl prekių tiekimo ir paslaugų teikimo neturi būti pagrįsti rase ar etnine kilme. Iliustruodama, ką gali reikšti su prekių ir paslaugų gavimu susijusi diskriminacija, ribojanti ekonominę ir socialinę integraciją, Komisija pateikė pavyzdį dėl finansavimo šaltinių prieinamumo, kurį nulemia sprendimai dėl paskolų mažosioms įmonėms ar hipoteka užtikrinamų paskolų [36]. Šis pavyzdys rodo tiesioginį ir akivaizdų ryšį tarp priimto sprendimo ir prašomos paslaugos prieinamumo. Atvirkščiai, man neatrodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos priemonės gali pasižymėti tokiu priežastiniu ryšiu.

61. Pareiškėjų pagrindinėje byloje pozicijai galima būtų pritarti, tik jei atsižvelgtume į teisės aktų dėl vardų ir pavardžių rašybos netiesioginį poveikį, nes ne šių aktų skelbiamas ar numanomas tikslas, bet jų praktinis padarinys gali būti suinteresuotojo asmens galimybės gauti tam tikras prekes ar paslaugas, kaip antai lėktuvų bilietų pirkimas, banko sąskaitos atidarymas ar kokio nors administracinio formalumo atlikimas, apribojimas, nors analogiškoje padėtyje esantys kiti sutuoktiniai nesusidurtų su šiomis galinčiomis atgrasyti kliūtimis [37].

62. Nepritariu šiems argumentams. Jei aprašytose situacijose ir būtų kokia nors diskriminacija, ją lemtų ne nagrinėjami teisės aktai, o prekių tiekėjų ir paslaugų teikėjų reakcija į jiems parodytus civilinės būklės aktų įrašų liudijimus. Tokius privačių asmenų veiksmus būtina skirti nuo valdžios institucijų taikomų priemonių.

63. Be to, neįmanoma nuspręsti *a priori*, ar prekių tiekėjų ir paslaugų teikėjų taikomą diskriminaciją dėl etninės kilmės galėjo sukelti šios kilmės nurodymas tiesiogiai (ją

35 — Direktyvos pasiūlymo [COM(1999) 566 galutinis, p. 8].

36 — Direktyvos pasiūlymo [COM(1999) 566 galutinis, p. 5].

37 — Šis požiūris gali būti pagrįstas, jei, kalbant apie diskriminaciją, svarbiau yra konkretaus teisės akto poveikis, o ne įstatymo leidėjo ketinimai. Pavyzdžiui, Direktyvos 2000/43 2 straipsnio 2 dalies b punkte nurodomas patekimas į „prastesnę padėtį“. Taip pat 2008 m. liepos 10 d. Sprendime *Feryn* (C-54/07, Rink. p. I-5187) Teisingumo Teismas akcentavo konkretų ginčijamos priemonės padarinį, būtent jos atgrasomąjį poveikį, pripažindamas tiesioginę diskriminaciją įdarbinant, kaip nurodyta Direktyvos 2000/43 2 straipsnio 2 dalies a punkte.

įrašius) ar netiesiogiai (dėl vardų ir pavardžių rašybos) civilinės būklės aktų įrašuose arba veikiau tokio nurodymo nebuvimas. Pagrindinės bylos aplinkybėmis M. Runevič-Vardyn nurodo sunkumus, patirtus dėl to, kad lenkų abėcėlės rašmenų neleidžiama vartoti Lietuvos piliečių civilinę būklę patvirtinančiuose dokumentuose. Kita vertus, asmuo galėtų patirti diskriminaciją, jei civilinės būklės aktų įrašuose būtų atskleistas jo priklausymas tautinei mažumai [38]. Primenu, kad netiesioginė diskriminacija yra tada, kai akivaizdžiai neutralaus kriterijaus taikymas gali lemti konkrečios asmenų grupės labai nepalankią padėtį, palyginti su kitais asmenimis. Valstybei narei draudžiama taikyti tokį kriterijų, nebent ji gali pateikti tinkamą pateisinimą. Pateiktas Sąjungos teisės išaiškinimas neturi lemti, kad abiejose nurodytose situacijose, kurios yra alternatyvios ir viena kitą pašalinančios, valstybė narė būtų apkaltinta diskriminacija.

64. M. Runevič-Vardyn ir L. P. Wardyn nurodytos konkrečios problemos kilo dėl jų vardų ir pavardžių rašymo lietuviškuose ir lenkiškuose civilinės metrikacijos dokumentuose

38 — Pavyzdžiui, M. Runevič-Vardyn lenkų kilmė nurodyta 2002 m. jai išduotame Lietuvos pase, tačiau kai kuriose valstybėse narėse toks nurodymas galėtų būti pripažintas diskriminacijos priežastimi.

skirtumų, o ne dėl naudojamos rašybos savaime. Negali kilti jokių abejonių dėl tarp MALGOŽATOS RUNEVIČ-VARDYN ir LUKASZ PAWEL WARDYN (šie įrašai liudijime padaryti didžiosiomis raidėmis) esančios sąjungos, atsižvelgiant į jiems išduotą lietuvišką santuokos liudijimą. Iškeltos problemos neturi ryšio su Direktyvoje 2000/43 numatytais diskriminacijos veiksniais.

65. Mano nuomone, dabartiniu metu Teisingumo Teismas negali sutikti, kad tais atvejais, kai santuokos buvimas svarbus galimybei gauti prekes ar paslaugas, šį faktą galima kildinti iš sutuoktinių pavardžių tapatumo arba neigti dėl tokio tapatumo nebuvimo. Nagrinėjamu, kaip ir bet kuriuo kitu analogišku, atveju tik santuokos liudijimas ar tos pačios rūšies civilinės metrikacijos dokumentas gali neginčijamai įrodyti santuokinių ryšių tikrovę.

66. Papildomai pabrėžiu, kad jei Teisingumo Teismas pritartų Direktyvos 2000/43 3 straipsnio 1 dalies h punkto plačios taikymo srities idėjai, įtraukdamas į ją teisės aktų dėl vardų ir pavardžių rašymo civilinės būklės aktų įrašuose galimą netiesioginį poveikį prekių ir paslaugų

prieinamumui, kiltų problemų taikant šią direktyvą į jos taikymo sritį aiškiai patenkančioms įmonėms. Pavyzdžiui, jei netiesioginės diskriminacijos dėl etninės kilmės pripažinimas priklausytų nuo rašmenų naudojimo civilinės būklės aktų įrašuose apribojimų, toks aiškinimas atvertų galimybę kaltinti diskriminacija visus paslaugų teikėjus, kurie dėl techninių kliūčių ar standartizavimo priversti naudoti tik labai ribotą grafemų ir ženklų skaičių jų rengiamuose su klientais susijusiuose dokumentuose ir pranešimuose [39]. Pripažinimas, kad tokia praktika sukelia diskriminaciją, kad ir potencialią, man atrodo perdėtas ir nepagrįstas.

67. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, jog tokie nacionalinės teisės aktai, kokie nagrinėjami pagrindinėje byloje, nepatenka į Direktyvos 2000/43 taikymo sritį.

39 — Pavyzdžiui, pagal Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) dokumentą Nr. 9303 kelionės dokumentų automatinio nuskaitymo zonoje leidžiami tik skaitmenys ir anglų abėcėlės didžiosios raidės, nurodytos šio dokumento 8 priede, o kiti rašmenys ar diakritiniai ženklai perrašomi ar transliteruojami laikantis 9 priede nurodyto standarto (žr. *Documents de voyage lisibles à la machine* ICAO interneto tinklalapyje: www.icao.int). Paprastai aviakompanijos tą patį principą taiko lėktuvų bilietuose nurodydamos keleivių pavardes.

3. Dėl su diskriminacija dėl tautybės ir ES pilietybės susijusių klausimų

68. Pagal EB 17 straipsnį kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis, o iš to išplaukia EB sutartyje numatytos teisės ir pareigos, įskaitant EB 12 straipsnio pirmoje pastraipoje numatytą teisę reikalauti nediskriminuoti dėl pilietybės ir EB 18 straipsnio 1 dalyje numatytą laisvę judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, ir tai taikoma visais atvejais, patenkančiais į Sąjungos teisės *ratione materiae* taikymo sritį [40].

a) Dėl EB 12 straipsnio aiškinimo, atsižvelgiant į įvairius prašymus pakeisti civilinės būklės aktų įrašus

69. Atsižvelgdamas į pagrindinės bylos duomenis, manau, kad norint atsakyti į trečiąjį ir ketvirtąjį prejudicinius klausimus tikslinga skirti tris pareiškėjų pagrindinėje byloje pateiktų prašymų kategorijas, būtent: pirma,

40 — Dėl šių įvairių nuostatų kombinacijos žr. 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimą *Nerkowska* (C-499/06, Rink. p. I-3993, 21 ir paskesni punktai) ir 2010 m. kovo 2 d. Sprendimą *Rottmann* (C-135/08, Rink. p. I-1449, 43 ir paskesni punktai).

M. Runevič-Vardyn prašymas pakeisti jos gimimo liudijimą, antra, L. P. Wardyn prašymas dėl santuokos liudijimo ir galiausiai prašymas dėl minėtame liudijime nurodytos M. Runevič-Vardyn santuokinės pavardės.

70. Dėl vardo ir mergautinės pavardės, nurodytų M. Runevič-Vardyn gimimo liudijime, išduotame Vilniaus miesto Civilinės metrikacijos skyriaus laikantis Lietuvos teisės aktų, manau, kad šiai situacijai netaikomas EB 12 straipsnis. Iš tikrųjų šiuo atveju negali būti diskriminacijos dėl pilietybės, nes M. Runevič-Vardyn yra valstybės narės, kurios teisės aktus ji ginčija, pilietė. Be to, atkreipiu dėmesį, kad iš šio straipsnio redakcijos vokiečių kalba [41], kuri nesikeitė nuo pat Romos sutarties įsigaliojimo 1957 m., matyti, kad diskriminacija dėl pilietybės reiškia kitų valstybių narių piliečių diskriminaciją, o ne diskriminaciją dėl priklausymo tautinei mažumai.

71. Dėl L. P. Wardyn pateikto prašymo pakeisti santuokos liudijimą pabrėžiu, kad jis susijęs ne su jo pavarde, kuri buvo užrašyta nepakeičiant jos originalios formos, o su jo vardais, perrašytais pagal lietuviškas taisykles („Lukasz Pawel“), t. y. be diakritinių ženklų („Łukasz Paweł“), vartojamų jo kilmės ir pilietybės valstybėje – Lenkijos Respublikoje. Be to, L. P. Wardyn mano asmeniškai patyręs diskriminaciją dėl jo turimos Lenkijos pilietybės, nes, skirtingai nuo susituokiančių Lietuvos piliečių, jam nebuvo suteikta galimybė suteikti sutuoktinei savo autentiškos pavardės „Wardyn“, nes jo sutuoktinės atveju ši pavardė buvo perrašyta pagal lietuviškas taisykles kaip „Vardyn“.

72. Šalys, pateikusios Teisingumo Teismui pastabas, plačiai pripažįsta EB 12 straipsnio taikymą šiai situacijai, ir aš pritariu šiai pozicijai. Lenkijos pilietis L. P. Wardyn sudarė užsienio elementą turinčią santuoką, Lietuvoje vesdamas šios valstybės narės pilietę. Be to, šiuo metu jis su savo sutuoktine ir santuokoje gimusiu jų vaiku gyvena už Lietuvos ir Lenkijos teritorijų ribų, būtent Belgijoje, kur jis teigia susidūręs su sunkumais dėl skirtumų tarp jo pavardės ir Lietuvos valdžios institucijų jo sutuoktinei suteiktos pavardės.

73. Kiek tai susiję su EB 12 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų aiškinimu, tik Lietuvos Respublika ir Čekijos Respublika mano, kad teisės aktai, kaip nagrinėjamieji pagrindinėje

41 — „Unbeschadet besonderer Bestimmungen der Verträge ist in ihrem Anwendungsbereich jede Diskriminierung aus Gründen der *Staatsangehörigkeit* verboten“ (išskirta mano).

byloje, neprieštarauja šiam straipsniui. Aš manau priešingai dėl toliau nurodytų priežasčių. Pirmiausia man atrodo, kad Sąjungos pilietis, kuris nusprendė sudaryti santuoką kitoje nei jo pilietybės valstybėje narėje ir kurio originalūs vardai santuokos liudijime buvo pakeisti vien dėl šios priežasties, patyrė netiesioginę diskriminaciją dėl pilietybės, prieštaraujančią EB 12 straipsniui.

74. Atvirkščiai, mano nuomone, tai, kad iš valstybės narės piliečio buvo atimta galimybė suteikti savo sutuoktinei savo pavardę originalia forma, nėra diskriminacija, nes ši tariama „teisė“ man atrodo prieštaraujanti Sąjungos teisėje įtvirtintai lyčių lygybei [42]. Kiekvienas asmuo, vyras ar moteris, sudarydamas santuoką turi turėti galimybę rinktis: pasilikti savo turimą pavardę, pasirinkti kito sutuoktinio pavardę [43] arba pasirinkti sudurtinę pavardę, jei tokia galimybė suteikiama pagal santuokai taikomus teisės aktus. Nors tiesa, kad M. Runevič-Vardyn turėjo tokį pasirinkimą [44], tačiau L. P. Wardyn negali reikalauti galimybės suteikti jai savo pavardę.

75. Manau, kad nagrinėjamu atveju pažeidžiamas bendrasis lygybės principas, nes Lietuvos piliečiai, kurių vardų ir pavardžių rašyba paprastai atitinka lietuvių kalbos taisykles, vertinami palankiau nei kitų valstybių narių piliečiai, kurių varduose ar pavardėse yra minėtoje kalboje nežinomų rašmenų ar diakritinių ženklų [45]. Taigi kyla klausimas, ar toks pažeidimas, galintis būti netiesiogine diskriminacija dėl pilietybės, vis dėlto yra objektyviai pateisinamas teisėtu tikslu bei proporcingomis šio tikslo siekimo priemonėmis.

42 — Žr. minėtą Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Losonci Rose ir Rose prieš Šveicariją* (§ 47), kur pabrėžiama, „kad tarp Europos Tarybos valstybių narių ryškėja konsensusas dėl sutuoktinių pavardės pasirinkimo lygybės pagrindais, o tarptautiniu mastu Jungtinėse Tautose vykstantys pokyčiai dėl lyčių lygybės šioje ypatingoje srityje rodo tendenciją pripažinti kiekvieno sutuoktinio teisę pasilikti savo originalią pavardę ar lygiais pagrindais dalyvauti renkantis naują pavardę“.

43 — 1978 m. Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė Rezoliuciją Nr. (78) 37, kuria Tarybos valstybėms narėms rekomenduojama panaikinti bet kokią diskriminaciją dėl vyrų ir moterų pavardžių teisiniame reglamentavime, vėliau – Rekomendaciją Nr. 1271 (1995) (žr. Interneto tinklapį http://assembly.coe.int).

44 — Prie M. Runevič-Vardyn padėties, susijusios su jos santuokine pavarde, grįšiu aiškindamas EB 18 straipsnį.

45 — Primenu, kad nesant skirtingo vertinimo negalima ir diskriminacija. Be kita ko, žr. 2000 m. kovo 14 d. Sprendimą *Kocak ir Örs* (C-102/98 ir C-211/98, Rink. p. I-1287, 52 ir paskesni punktai), susijusį su gimimo datos nurodymu civilinės būklės aktų registre.

76. Teisėtas tikslas, kuriuo veiksmingai galima remtis pagrindžiant ginčijamus teisės aktus, yra oficialiosios kalbos apsaugos užtikrinimas siekiant išsaugoti tautinę vienybę ir socialinę sanglaudą.

77. Šiuo klausimu tikslinga apžvelgti Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką šioje srityje, į kurią būtinai reikia atsižvelgti [46], juo labiau kad iš Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos aiškinamojo rašto [47] matyti, jog 7 straipsnyje garantuotos teisės atitinka EŽTK 8 straipsnyje garantuotas teises, o apribojimai, kurie gali būti teisėtai nustatyti šioms teisėms, yra tokie patys kaip pagal minėtos konvencijos 8 straipsnio 2 dalį leidžiami apribojimai [48].

78. Tiesa, EŽTK nėra nuostatų, aiškiai įtvirtinančių asmens teisę į jo vardo, pavardės ir asmens tapatybės apsaugą. Vis dėlto plačiai aiškindamas EŽTK 8 straipsnį Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad asmens vardas ir pavardė susiję su jo asmeniniu ir šeimos gyvenimu, nes tai yra asmens identifikavimo būdas ir ryšis su šeima [49].

79. Pabrėžiu, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas nagrinėjo į pagrindinę bylą panašią bylą, kur ieškovė ginčijo jos pavardės „priverstinį latvinimą“. Teismas atmetė ieškinį kaip akivaizdžiai nepagrįstą, nurodydamas, kad nors ginčijama pavardžių transliteracijos praktika gali būti kišamasi į suinteresuotojo asmens privatų ir šeimos gyvenimą, tačiau ja nepažeidžiami EŽTK reikalavimai, nes, pirma, ši praktika numatyta įstatyme, antra, ja siekiama vieno ar kelių teisėtų tikslų, kaip nurodyta EŽTK 8 straipsnio 2 dalyje, ir, trečia, ji būtina demokratinėje visuomenėje šiems tikslams pasiekti [50]. Minėtas teismas neseniai priminė, kad šioje srityje iš esmės reikia atsižvelgti į valdžios institucijų pateiktą pateisinimą, kuriam pritarė nacionaliniai teismai, vertinant, ar nustatyto teisės į privataus ir

46 — Dėl valstybių narių pareigos taikant Sąjungos teisę saugoti pagrindines žmogaus teises žr. 2007 m. spalio 11 d. Sprendimą *Möllendorf ir Möllendorf-Niehuus* (C-117/06, Rink. p. I-8361 78 punktas ir nurodyta teismų praktika).

47 — OL C 303, 2007, p. 20.

48 — Žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvados dar nagrinėjamoje byloje *Sayn-Wittgenstein* 9 ir 10 punktus (C-208/09, byla dar nagrinėjama).

49 — Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai: 1994 m. vasario 22 d. *Burghartz prieš Šveicariją* (A serija, Nr. 280-B, § 24), 1994 m. lapkričio 25 d. *Stjerna prieš Suomiją* (A serija, Nr. 299-B, § 37), 1996 m. spalio 24 d. *Guillot prieš Prancūziją* (*Recueil des arrêts et décisions* 1996-V, § 21) ir 2008 m. liepos 1 d. *Daróczy prieš Vengriją* (ieškinys Nr. 44378/05, § 32). Taip pat žr. generalinio advokato F. G. Jacobs išvadas minėtose bylose *Konstantinidis* (33 ir 40–41 punktai) ir *Garcia Avello* (66 punktas).

50 — 2004 m. gruodžio 7 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Kuharec ir Kuhareca prieš Latviją* (ieškinys Nr. 71557/01).

šeimos gyvenimo gerbimą apribojimo „būtinumas“ buvo įtikinamai įrodytas [51].

80. Taip pat manau, kad Sąjungos teisė savaime nedraudžia valstybėms narėms nustatyti vardų ir pavardžių rašybos taisykles siekiant priversti laikytis nacionalinės kalbos. Pabrėžiu, kad pagal ES sutarties 4 straipsnio 2 dalį Sąjunga gerbia valstybių narių nacionalinį savitumą.

81. Vis dėlto esminis klausimas yra nustatyti, ar Lietuvos teisinis reglamentavimas atitinka proporcingumo principą siekiant užsibrėžto oficialiosios kalbos apsaugos tikslo [52].

82. Estijos vyriausybė mano, kad reikalavimai dėl tinkamų ir reikalingų priemonių įvykdomi taikant sistemą su nustatytomis priemonėmis, užtikrinančiomis galimybę praktiškai ir be didesnių keblumų susieti pavardės formas ir atsekti originalią jos formą.

83. Be to, Lietuvos vyriausybė nurodo pateikusi Lietuvos Respublikos Seimui įstatymo projektą, kuriuo siūloma nustatyti galimybę tam tikrų kategorijų asmenų vardus ir pavardes rašyti ne tik valstybine kalba, bet ir kitais lotynų kalbos rašmenimis (su diakritiniais ženklais ar be jų) [53].

84. Šie duomenys parodo, kad įmanoma pasirinkti saikingesnį modelį nei įtvirtintas pagrindinėje byloje nagrinėjamuose teisės aktuose ir kad šiuo metu Lietuvos Respublikos užsibrėžtam tikslui pasiekti naudojamos priemonės yra neproporcingos.

85. Šiuo klausimu, mano nuomone, aiškinant EB sutartį kaip naudingu įkvėpimo šaltiniu galima vadovautis TCBK [54] konvencija Nr. 14,

51 — 2010 m. vasario 2 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Kemal Taşkin ir kt. prieš Turkiją* (ieškiniai 30206/04, 37038/04, 43681/04, 45376/04, 12881/05, 28697/05, 32797/05 ir 45609/05, § 49).

52 — Šiuo klausimu pažymiu, kad 1999 m. spalio 21 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą, kuriame konstatavo, kad asmens vardas ir pavardė Lietuvos Respublikos piliečio pase turi būti rašomi valstybine kalba, motyvuodamas tuo, jog nelietuviškų rašmenų vartojimas galėtų pažeisti nacionalinius interesus, nes būtų ne tik paneigtas konstitucinis valstybinės kalbos principas, bet ir sutrikdyta valstybės ir savivaldybių įstaigų, kitų įmonių, įstaigų bei organizacijų veikla. Vėliau 2009 m. lapkričio 6 d. sprendime dėl minėto nutarimo išaiškinimo Konstitucinis Teismas patikslino, kad paso kitų įrašų skyriuje galima įrašyti asmens vardą ir pavardę originalo forma, kai asmuo to pageidauja.

53 — 2009 m. sausio 14 d. pateiktas Vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projektas (Nr. XIP-1644). Seimas atmetė šį projektą. Tačiau tęsiami darbai dėl Seimo narių grupės pateikto įstatymo projekto (Nr. XIP-1668), kurio turinys mažiau liberalus (žr. interneto svetainę www.lrs.lt).

54 — Sukurta 1950 m. kaip tarpvyriausybinė organizacija, kurią sudaro 16 Europos valstybių, Tarptautinė civilinės būklės komisija (TCBK) turi užduotį rengti privalomos teisinės galios konvencijas, kuriomis siekiama suderinti valstybėse narėse galiojančias nuostatas asmenų civilinės būklės ir veiksnumo, šeimos ar pilietybės srityse.

nes joje atsispindi aukštas tarptautinės teisės standartas dėl užsieniečių vardų ir pavardžių nurodymo civilinės būklės aktų registruose [55].

86. Konkrečiai kalbant, TCBK konvencijos Nr. 14 2 straipsnyje numatyta, kad jei vienos susitariančiosios valstybės institucija turi padaryti civilinės būklės akto įrašą ir tam pateikiamas civilinės būklės akto įrašo liudijimas arba kitas dokumentas, kur pavardės ir vardai įrašyti tais pačiais rašmenimis, kuriais turi būti padarytas įrašas, šie tapatybės elementai perteikiami paraidžiui, nedarant pakeitimų ar vertimo, taip pat įtraukiant diakritinius ženklus, net jei tokių ženklų nėra minėtoje kalboje. Prie šios konvencijos pridėtame aiškinamajame pranešime patikslinama, kad „perteikimo paraidžiui taisyklė taip pat taikoma diakritiniams ženklams“, kad jie „turi būti perkelti net tuo atveju, jeigu jų nėra kalboje, kuria turi būti padarytas civilinės būklės akto įrašas“ ir kad „jei įrašas daromas spausdinimo mašinėle, diakritiniai ženklai prireikus įrašomi ranka“.

87. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, kad pagal EB 12 straipsnio pirmą pastraipą valstybės narės institucijos turi paraidžiui perkelti kitų valstybių narių piliečių tapatybės elementus, įskaitant tose valstybėse pripažintus diakritinius ženklus.

b) Dėl EB 18 straipsnio aiškinimo, atsižvelgiant į įvairius prašymus pakeisti civilinės būklės aktų įrašus

88. Tiesiogiai veikiančia [56] EB 18 straipsnio 1 dalimi kiekvienam Sąjungos piliečiui užtikrinama teisė laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje.

89. Ankstesnę Teisingumo Teismo praktiką dėl vardų ir pavardžių nurodymo civilinės būklės aktų įrašuose reglamentavimo galima trumpai apibūdinti šitaip [57]. Kadangi valstybės narės šioje srityje turi išimtinę kompetenciją, EB 18 straipsnyje numatyto laisvo judėjimo apribojimas pripažįstamas tik įrodžius rimtų nepatogumų buvimą. Galimas tokio apribojimo pateisinimas suponuoja, pirma,

55 — Minėtos konvencijos preambulėje skelbiama, kad jos tikslas yra „užtikrinti vienodą vardų ir pavardžių nurodymą civilinės būklės aktų registruose“.

56 — 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimas *Baumbast ir R* (C-413/99, Rink. p. I-7091, 94 punktas).

57 — Detaliau žr. generalinės advokatės E. Sharpston minėtos išvados byloje *Sayn-Wittgenstein* 11 ir paskesnius punktus bei nurodytą teismo praktiką.

teisėtus motyvus, susijusius su viešosios tvarkos aspektais, o ne su administraciniais formalumais, bei, antra, siekiamam tikslui proporcingas priemones [58].

90. Nagrinėjamu atveju, kiek tai susiję su M. Runevič-Vardyn situacija dėl jos vardo ir pavardės nurodymo gimimo liudijime, kaip ir dauguma pastabas pateikusių šalių, manau, kad jai taikomas EB 18 straipsnis, nes suinteresuotasis asmuo iš tikrųjų pasinaudojo šioje nuostatoje numatytomis teisėmis, apsigyvendamas ir įsidarbindamas kitose nei jo kilmės valstybėse narėse.

91. M. Runevič-Vardyn teigia, kad iš minėtų sprendimų *Garcia Avello* ir *Grunkin ir Paul* aiškiai matyti, jog Lietuvos teisės aktais neproporcingai apribojama jos, kaip Sąjungos pilietės, judėjimo laisvė. Jos teigimu, perrašant nelietuviškos kilmės vardus ir pavardes lietuviškais rašmenimis sukuriama nauja asmens tapatybė, o tai trukdo identifikuoti kitose Sąjungos šalyse gyvenančius asmenis, tokius kaip ji pati, pagal jų autentiškus vardus ir pavardes ir verčia juos susidurti su dideliais sunkumais jų privačiame ir profesiniame gyvenime.

58 — Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad dėl pavardžių reglamentavimo patirti nepatogumai turi būti tam tikro sunkumo ir rimtumo laipsnio, kad būtų galima konstatuoti teisės į privatų gyvenimą pažeidimą (minėto Sprendimo *Stjerna prieš Suomiją* § 42).

92. Aš manau priešingai, jog, kiek tai susiję su M. Runevič-Vardyn gimimo liudijimu, jos nurodomi nepatogumai nepagrįsti, nes jos vardas ir mergautinė pavardė jai buvo suteikti jos gimimo vietos valstybėje, nebuvo keičiami nuo pat gimimo ir būtent šia forma nurodyti jos pase. Be to, ginčijamais teisės aktais tam tikri piliečiai nėra traktuojami mažiau palankiai vien dėl to, kad vėliau jie pasinaudojo laisve judėti ir apsigyventi kitoje valstybėje narėje.

93. Dėl L. P. Wardyn situacijos, kiek tai susiję su jo vardų nurodymo santuokos liudijime, pastabas pateikusios šalys, kaip ir aš, vieningai mano, kad EB 18 straipsnis yra taikomas.

94. Pritariu Komisijai, kuri, nurodydama minėtą Sprendimą *Konstantinidis*, pabrėžia, jog būtina padaryti viską užtikrinant visų Sąjungos piliečių vardų ir pavardžių stabilų ir ilgalaikį nustatymą, kad jie galėtų nevaržomai naudotis su Sąjungos pilietybe susijusiomis teisėmis.

95. Lietuvos vyriausybė patikslina, kad tokiuose dokumentuose, kaip antai leidimas gyventi ar civilinės būklės aktų įrašų liudijimai (gimimo, santuokos, mirties liudijimai), kurie Lietuvoje išduodami kitų valstybių narių

piliečiams, jų vardai ir pavardės nurodomi lotynų abėcėlės rašmenimis, laikantis kilmės valstybėje priimtos rašybos, įskaitant lietuvių abėcėlėje nesančias raides „w“, „x“ ir „q“, tačiau nevartojant diakritinių ženklų.

96. Manau, kad toks reglamentavimas tik iš dalies pažeidžia L. P. Wardyn teisę laisvai judėti ir apsigyventi kitoje valstybėje narėje. Kasdienėje tarptautinėje prekyboje diakritiniai ženklai dažnai praleidžiami pirmiausia dėl to, kad, kaip jau minėjau, kompiuterinės sistemos leidžia vartoti tik anglų abėcėlę. Tai taikoma ne vien lėktuvų bilietams, bet ir skaitmeniniams formuliarams ar kreditinėms kortelėms. Užsienio kalbos nemokantis asmuo dažnai nesupranta diakritinių ženklų reikšmės ir jų net nepastebi. Mano nuomone – remiuosi asmenine patirtimi – mažai tikėtina, kad vien diakritinių ženklų praleidimas gali lemti pareigą pateisinti priežastis, dėl kurių asmuo turi dvigubą tapatybę. Taigi manau, kad toks praleidimas negali sukelti realių ir rimtų nepatogumų.

97. Tačiau manau, jog atsisakymas su kitų valstybių piliečiais susijusiuose civilinės būklės aktų įrašuose vartoti lotynų abėcėlės rašmenis, kurių nėra nacionalinėje abėcėlėje, gali šiems asmenims sukelti pakankamai rimtą nepatogumą, galintį juos atgrasyti nuo pasinaudojimo judėjimo laisve. Vis dėlto, man neatrodo, kad toks atvejis susiklostė Lietuvoje, nes pagal Lietuvos vyriausybės pateiktą informaciją kitų valstybių narių piliečių pavardės gali būti perrašomos su tokiais rašmenimis, kaip ir atsitiko nagrinėjamu atveju, nes L. P. Wardyn pavardę lietuviškame santuokos liudijime buvo įrašyta su raide „W“.

98. Kalbant apie M. Runevič-Vardyn situaciją dėl santuokos liudijime nurodytos jos santuokinės pavardės, mano nuomone, EB 18 straipsnis yra taikomas ir juo gali būti draudžiami tokie teisės aktai, kokie nagrinėjami pagrindinėje byloje, kaip mano ir daugumą pastabas pateikusių šalių.

99. Lenkijos vyriausybė pabrėžia, kad vardo ar pavardės rašybos pakeitimu rimtai pažeidžiamos asmenų, kurių vardai ar pavardės pakeičiamos, teisės. Civilinės būklės aktų įrašų liudijimai bus naudojami ne tik pagal savo kalbos taisykles juos pakeitusios valstybės teritorijoje, bet taip pat visų kitų Sąjungos valstybių narių teritorijose ir už Sąjungos ribų. Ši vyriausybė mano, kad kitos valstybės

narės pilietis, nemokantis kalbos rašmenų ir nežinantis jų skaitymo taisyklių, gali nesugebėti nustatyti, ar dviejuose skirtinguose dokumentuose esančios dvi pavardės iš tikrųjų yra viena ir ta pati pavardė. Vis dėlto, kaip jau nurodžiau, man atrodo, jog Teisingumo Teismas negali remtis prielaida, kad sutuoktinių šeimos ryšiai preziumuojami ar paneigiami tik dėl to, kad jų pavardės identiškos ar skirtingos.

100. Grįsdama šį apribojimą, Lietuvos vyriausybė nurodo lietuvių kalbos interesus ir tradicijas. Nacionalinės kalbos apsauga iš tikrųjų gali būti objektyvus bendrojo intereso pagrindas pagal Sąjungos teisę. Tačiau, kaip pabrėžė generalinis advokatas F. G. Jacobs, remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika [59], vardų ir pavardžių rašybos srityje valstybių narių turima didelė diskrecija neturi lemti Sąjungos piliečių teisės laisvai judėti ir apsigyventi visose valstybėse narėse neproporcingo apribojimo. Iš tikrųjų šie asmenys, kad ir kokios valstybės narės piliečiai jie būtų, neturi patirti žalos vien dėl naudojimosi šia teise [60]. Nagrinėjamu atveju M. Runevič-Vardyn atimta kitiems Lietuvos piliečiams pripažįstama teisė turėti originalo forma rašomą savo sutuoktinio pavardę, nes ji ištekėjo už kitos valstybės narės piliečio, su kuriuo susipažino naudodamasi savo teise laisvai judėti.

101. Mano nuomone, Lietuvos teisės nuostatos nėra tinkama ir būtina priemonė siekiant nacionalinės kalbos apsaugos tikslo. Galimi ir kiti sprendimai, mažiau ribojantys suinteresuotojo asmens teises. Iš tikrųjų pakanka pažymėti, kad Lietuvos teisės aktais nacionalinėje kalboje nesančius rašmenis jau leidžiama vartoti dėl kitos valstybės narės piliečio, pavyzdžiui, L. P. Wardyn, daromuose civilinės būklės aktų įrašuose, todėl remiantis tuo darytina išvada, kad raidės „W“ vartojimas taip pat jo sutuoktinės pavardės rašyboje nesukeltų didelės grėsmės šios kalbos apsaugai.

59 — Generalinio advokato F. G. Jacobs išvados minėtoje byloje *Garcia Avello* 66 ir paskesni punktai.

60 — 2002 m. liepos 11 d. Sprendimas *D'Hoop* (C-224/98, Rink. p. I-6191, 28–31 punktai): „Kadangi Sąjungos pilietis visose valstybėse narėse turi būti teisiškai vertinamas vienodai su analogiškoje padėtyje esančiais šių valstybių narių piliečiais, teisei laisvai judėti prieštarauja tai, kad savo pilietybės valstybėje narėje jis gali būti vertinamas mažiau palankiai nei tuomet, jei nebūtų pasinaudojęs Sutartimi atvertomis judėjimo galimybėmis. Šios galimybės negalėtų būti visiškai veiksmingos, jei valstybės narės pilietis būtų atgrasintas nuo pasinaudojimo jomis dėl kliūčių, keliamų jam sugrįžus į kilmės šalį, teisės aktais baudžiant jį dėl to, kad pasinaudojo šiomis galimybėmis“.

V — Išvada

102. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į Vilniaus miesto 1-o apylinkės teismo pateiktus prejudicinius klausimus:

„2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, 2 straipsnio 2 dalies b punktas turi būti aiškinamas taip, kad jis netaikomas teisės aktams, kaip nagrinėjamieji pagrindinėje byloje.

Pagrindinės bylos aplinkybėmis EB 12 straipsnio pirma pastraipa, kuria draudžiama diskriminacija dėl pilietybės, turi būti aiškinama taip, kad ja valstybei narei nedraudžiama savo teisės aktuose numatyti, kad civilinės būklės aktų įrašuose jos piliečio vardas ar pavardė gali būti rašomi tik nacionalinės kalbos rašmenimis, nenaudojant kitose kalbose vartojamų diakritinių ženklų, ligatūrų ir kitų lotyniškos abėcėlės raidžių modifikacijų. Atvirkščiai, minėtu straipsniu draudžiama taip elgtis su kitos valstybės narės piliečiu.

Pagrindinės bylos aplinkybėmis EB 18 straipsnio 1 dalis, kurioje numatyta, kad kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, turi būti aiškinama taip, kad ja valstybei narei draudžiama savo teisės aktuose numatyti, kad civilinės būklės aktų įrašuose kitos valstybės narės piliečio vardas ar pavardė arba jos piliečio, sudariusio santuoką su kitos valstybės narės piliečiu, pasirinkta sutuoktinio pavardė gali būti rašomi tik nacionalinės kalbos rašmenimis. Tačiau, šiuo straipsniu valstybės narės nereikalaujama vartoti kitose kalbose vartojamų diakritinių ženklų, ligatūrų ir kitų lotyniškos abėcėlės raidžių modifikacijų.“